

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ АРТИСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ (МОТИВАЦІЙНО-ЦІЛЬОВИЙ КОМПОНЕНТ)

У статті висвітлено актуальну проблему формування артистичної техніки майбутнього вчителя музики. Розглянуто реалізацію впровадженної технології, спрямованої на формування артистичної техніки майбутнього вчителя музики, зокрема її мотиваційно-цільовий компонент. Презентовано комплекс методів, які найефективніше стимулюють розвиток мотивів та інтересу майбутніх фахівців щодо формування артистичної техніки. Наведено приклади використання інтерактивних ігор, "артистичних замальовок", тематики бесід і дискусій. Надано рекомендації щодо застосування запропонованих методів у музично-педагогічній практиці.

Ключові слова: артистична техніка майбутнього вчителя музики, фахова підготовка, позитивна мотивація, інтерес.

Сучасні тенденції розвитку мистецької освіти визначили зростання вимог до фахової підготовки майбутніх учителів музики, здатних володіти арсеналом ефективних засобів трансляції знань. Вплив музичного мистецтва на підростаюче покоління здійснюється через особистісну культуру вчителя музики та його професійну майстерність, яка вивляється в наявності сформованої виконавської техніки, зокрема артистичної. Саме вона характеризує професійну діяльність учителя музики як музиканта-виконавця, так і педагога, оскільки повною мірою відображає різнобарвну палітру його емоцій, зовнішньої виразності, вміння перевтілюватись.

Сучасна музична педагогіка презентує широкий спектр наукових праць, у яких ґрунтовно розкрито шляхи професійної підготовки майбутніх учителів музики. Ці питання активно й плідно досліджували такі провідні представники музично-педагогічної ниви, як: Л. Арчажнікова, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Смирнова, О. Щолокова. Вивчення наукових праць Е. Абдулліна, Т. Борисової, Т. Жигінас, Л. Майковської, В. Мішеченко, Т. Надалінської, В. Ражнікова, С. Старобінського, Т. Цигульської, Г. Ципіна свідчить про різноманітні аспекти використання артистичної складової особистості вчителя музики та його професійної діяльності. Вчені розглядають проблему формування артистизму, педагогічного артистизму, педагогічної техніки, артистичних умінь. Утім, рівень розробки способів формування артистичної техніки в процесі фахової підготовки є недостатнім. Актуальність вивчення окресленої проблеми посилюється наявністю суперечності між необхідністю формування артистичної техніки майбутнього вчителя музики та відсутністю в системі фахової підготовки відповідного науково-методичного забезпечення. Зважаючи на вищезазначене, цілком логічним можна вважати впровадження у навчальний процес музично-педагогічних факультетів технології формування артистичної техніки майбутніх учителів музики.

Мета статті – охарактеризувати процес реалізації мотиваційно-цільового компонента педагогічної технології, спрямованої на формування артистичної техніки майбутнього вчителя музики.

Реалізація мотиваційно-цільового компонента технології спрямована на формування позитивної мотивації студентів щодо оволодіння ними артистичною технікою.

На підготовчому етапі мотиваційно-цільовий компонент технології реалізується у вирішенні таких *завдань*: активізувати артистичну спрямованість та емоційно-творчу самостійність і впевненість студентів у власних артистичних проявах; зацікавити студентів запропонованим матеріалом і можливістю артистично виявити себе в ній; стимулювати інтерес до власного артистичного самовираження.

Базуючись на рекомендаціях науковців (О. Костюка, О. Олексюк, Г. Падалка, Г. Тарасова, Т. Смирнової, В. Холоденко, В. Яконюка) та власних результатах дослідницької роботи, зроблено висновок про те, що реалізація вищезазначених завдань може успішно здійснюватися через використання таких шляхів:

- ознайомлення студентів зі специфікою майбутньої професійної діяльності, з вимогами, які вона висуває до підготовки вчителя, ролі й місця артистичної техніки у професійній діяльності вчителя музики, стимулювання у студентів розвитку прагнення оволодіти нею;

- залучення студентів до спеціальних завдань (“артистичних замальовок”), ігор, у процесі яких відбувається активізація їх артистичного Я, усвідомлення переваги артистичної поведінки;

- забезпечення сприятливої творчої атмосфери під час здійснення педагогічного процесу, що створює оптимальні передумови для розкриття “артистичного Я” всіх його учасників.

Підготовчий етап технології охоплює студентів першого курсу музично-педагогічного факультету і якнайкраще реалізується на індивідуальних заняттях з дисциплін фахової підготовки (“Основний музичний інструмент”, “Постановка голосу”, “Диригування”), практичних заняттях (“Сценічна майстерність”, “Вступ до спеціальності” та “Практикум роботи з хором”).

Значна увага у процесі проведення експериментальної роботи приділяється ознайомленню студентів зі специфікою їх майбутньої професійної діяльності, з вимогами, яка вони висуває до підготовки вчителя музики; розкриттю ролі та місця артистичної техніки в професійній діяльності вчителя музики, а також стимулюванню в студентів розвитку прагнення оволодіння нею. Зважаючи на це, зі студентами проводяться бесіди, розповіді-виклади та дискусії, тематика яких відображає їх мету – викликати інтерес студентської аудиторії до використання артистичної техніки в їх майбутній професійній діяльності. Важливо зазначити, що на підготовчому етапі реалізації технології студенти ще не мають ґрунтовних знань щодо сутності та змісту поняття “артистична техніка вчителя музики”, тому тематика бесід узагальнювального характеру: “Артист як внутрішнє Я”, “Мистецтво бути вчителем музики”, “Музикант і педагог: два обличчя однієї професії”. Виклад матеріалу характеризується відносною стислістю, яскравістю, емоційністю, що допомагає викликати в студентів інтерес до теми, потребу в її активному засвоєнні. Під час розповіді застосовують такі прийоми підвищення інтересу, як: використання цитат із першоджерел, переконливі приклади, аналогії та порівняння. Проведення бесіди чи дискусії передбачає, що вдало підготовленими та вміло поставленими запитаннями студенти скеровуватимуться на формування опорних положень, нових понять, висновків щодо розуміння та використання артистичної техніки в діяльності вчителя музики. У ході застосування методу бесіди використовують прийоми постановки питань (основних, додаткових, навідних), що дає змогу продовжувати обговорення досліджуваної проблеми. У світлі цього студентам пропонують запитання такого типу: “Чи може артистична людина бути успішнішою у життєдіяльності в сучасному суспільстві? Яку роль артистизм відіграє у Вашому житті? Чи ототожнюєте

Ви поняття “артистизм вчителя музики” та “артистична техніка вчителя музики”? Чи є рівень сформованості Вашої артистичної техніки достатнім для успішної професійної діяльності в майбутньому?” Для глибшого розуміння студентами проблеми можна використовувати цитати, уривки з праць видатних педагогів, відомих особистостей у мистецькій та педагогічній галузі (Д. Кабалевський, А. Макаренко, Г. Нейгауз, К. Станіславський та ін.). Таким способом зміст бесіди й дискусії збагачується конкретними аргументами. Зазначені методи засновані на обміні думками між студентами про необхідність володіння артистичною технікою як в особистісному, так і в професійному сенсі. Студенти намагалися самостійно мислити, аналізувати, аргументувати висунуті положення, поважати думки інших. Відтак, навчальний процес трансформується у співнавчання, де студент і викладач є рівнозначними суб'єктами навчання.

Для більшого впливу на зацікавленість студентів щодо оволодіння артистичною технікою використовують наочні методи – художньої ілюстрації та арт-демонстрації. Під час розповіді викладача словесний виклад ілюструють вдало підібраними фотографіями й відеозаписами виступів видатних музичних виконавців минулого та сучасності (вокального, диригентського, інструментального й хорового жанрів), а також найбільш вдалим виступами учасників студентських виконавських конкурсів і конкурсів педагогічної майстерності вчителів музики (“Арт-домінанта”, “Фортіссімо”, “Сходи до Парнасу”). Студенти колективно обговорювали переглянутий відеоматеріал.

Мотиваційний ефект у контексті порушеної проблеми має використання ігрових методів. Ефективність їх застосування в межах дослідження зумовлена їх сутністю – моделюванням, імітацією поведінки певного образу, створенням невимушених обставин навчання, за якими студент відчуває зацікавленість власним артистичним перевтіленням, артистичною поведінкою та подальшим бажанням втілювати їх у практичній діяльності. Ефективним виявилось використання інтерактивних і рольових ігор: “Презентація” та “Самопрезентація”, “Музична розповідь”, “Біг асоціацій”, “Моя казка”, “Прес-конференція композиторів”, “Бій ораторів” тощо. Так, наприклад, студентам була запропонована інтерактивна гра “Музична розповідь”. Для цього група розташовується по колу. Обирається відомий усім учасникам гри музичний твір (бажано вокальна, інструментальна чи хорова мініатюра). Один з учасників починає розповідь, імпровізовано складаючи її сюжет, але обов'язково відштовхуючись від характеру, можливо, програмності запропонованого твору. У будь-який момент його розповідь переривається сигналом (плеском у долоні). Сусід оповідача, почувши сигнал, підхоплює розповідь. Знову лунає сигнал, і музичну розповідь продовжує наступний учасник. У процесі складання розповіді беруть участь усі студенти. Надається можливість кожному учасникові висловити декілька пропозицій або незакінчених фраз, намагаючись зробити несподіваним момент передачі слова від одного оповідача до іншого.

Під час реалізації підготовчого етапу технології також використовують активні методи навчання, до яких можна зарахувати “артистичні замальовки” – надумані ситуації “пропонованих обставин” (за К. Станіславським), які спрямовані на активізацію в студентів основних характеристик артистичної техніки вчителя музики (художнього бачення, творчого мислення, фантазії, корегування особистого емоційного стану, вияву мовленнєвих і зовнішніх засобів зображення художнього образу музичного твору). Використання “артистичних замальовок” передбачає наявність поетичного тексту, який переважно наявний у період проведення індивідуа-

льних занять з “Диригування”, “Практикуму роботи з хором”, “Практикуму шкільного репертуару” та “Постановки голосу”, оскільки навчальний матеріал цих дисциплін містить також і поетичну складову. Так, студентам було запропоновано такі завдання:

– прочитати вголос поетичний текст музичного твору, що вивчається (наприклад, укр. нар. пісня “Гра в зайчика”), а також втілити його зовнішньо в ролі: а) лектора, лекція записується студентами; б) вчителя, який веде 10-й урок поспілль; в) оратора на публічному мітингу протесту; г) класної дами пансіону для шляхетних дівчат; д) лікаря-психотерапевта, що проводить сеанс гіпнозу;

– прочитати поетичний текст музичного твору, абстрагуючись від його змісту, як: а) повідомлення державного телебачення про важливу міжнародну подію; б) вечірню казку матері своїй дитині; в) лист, який людина читає пошепки; г) нецікавий, нудний матеріал для уроку; д) смішну розповідь; е) розповідь-жах;

– прочитати вголос поетичний текст музичного твору, що вивчається: а) пошепки; б) голосно; в) швидко; г) повільно; д) наче ви дуже змерзли; е) наче у вас гаряча картопля в роті; ж) як трирічна дитина; з) як інопланетянин.

Слід зазначити, що для ефективності роботи над “артистичними замальовками” застосовують творче планування артистичного розвитку кожного студента, що призводить до високої творчої мотивації та активізації його артистично-виконавської майстерності. Викладач враховує особливості характеру, темпераменту, емоційної сфери й музичного розвитку студентів, намагається вміло підводити до правильного артистичного втілення художнього образу музичного твору.

Таким чином, основним педагогічним завданням під час використання ігор та “артистичних замальовок” постає введення студентів у стан натхнення та бажання самовираження. Намагання використати власні артистичні здібності забезпечується добровільністю, можливістю вибору та змаганням, задоволенням у самоствердженні й самореалізації. Використання цих методів передбачає перетворення суперпозиції викладача із субординізованої позиції студента в індивідуально-рівноправні позиції [1]. Таке перетворення якнайбільше відповідає творчому характеру навчального процесу та зумовлене активізацією, стимулюванням творчої активності й ініціативності студента, створюючи тим самим умови для формування ціннісного ставлення та зацікавленості оволодінням уміннями й прийомами артистичної техніки. Необхідно постійно підтримувати виконавську ініціативу студента, активізувати потребу в самовираженні, пошуку адекватного образу й нових вражень від участі в грі, надавати простір для творчості.

Важливим для стимулювання позитивної мотивації студентів постає використання методів індивідуальної підтримки – зацікавлення, емоційного сплеску та заохочення. Як стверджують науковці, той предмет (ставлення, ідея, мета), який тривало і стійко збагачений позитивними емоціями, перетворюється на самостійний мотив [2]. Тому особливе місце відводиться підбору завдань, заохоченню проміжних дій, диференційованій допомозі, вербальним і невербальним засобам (усмішка, інтонація, експресивна забарвленість рухів, дистанція, емоційна піднесеність тощо). Особлу роль на підготовчому етапі технології відіграють вищезазначені методи індивідуальної підтримки, що реалізуються шляхом створення ситуації успіху, яка визначається науковцями як розуміння внутрішнього світу особистості, зацікавлення її емоційним станом, прагнення зрозуміти й допомогти [3, с. 193]. Центром уваги постає особистість студента та його бажання самовираження, стан натхнен-

ня. Керуючись цим, забезпечували сприятливе, психологічно комфортне, цікаве навчальне середовище для задоволення бажання студентів створювати себе у власному артистичному самовираженні; надавали право на вибір, помилки, їх усвідомлення та виправлення. Студенти переконувались у тому, що є головними учасниками свого творення, тільки їх бажання, інтерес, потреба відігравали головну роль у власному артистичному зростанні. Під час проведення занять студентів потрібно нагадувати про приємні хвилини його успішного артистичного перетворення, використовуючи такі фрази: “Ви чудово впорались із цим образом”; “Хоча Ви спочатку й пасували перед аудиторією, але врешті-решт знайшли сили і вразили нас. Молодець”; “Дехто з Вас сумнівався і вже хотів здатися, але Ваша завзятість була нагороджена, і тепер Ви можете пишатися своїми артистичними досягненнями”; “Це була Ваша перша спроба, тому не засмучуйтесь, якщо не все вийшло так, як хотілось. Будьте собою, не соромтесь, і Ви відчуєте, що справа пішла”.

Під час виконання студентами певних завдань (робота над образом музичного твору, технічно-виконавською вправністю) застосовують індивідуальний підхід до кожного з них відповідно до особистісних особливостей характеру, темпераменту тощо. Використання емоційних прийомів, таких як звернення до студента на ім'я, підбадьорювання і запевнення, емоційний відгук, гумор і жарт, сприяють своєрідному “оживленню” навчання, створюють атмосферу підтримки й розуміння [4]. Особливе місце відводилося вербальним і невербальним засобам (інтонації, позі, дистанції, демонстрації власного ставлення, схвальним і підбадьорюючим фразам, компліментам). Позитивність настрою, що супроводжує як вдалий результат роботи студента, так і не завжди успішний, впливає на його бажання бути привабливим і виразним під час власного виконавства, стимулював до оволодіння артистичною технікою на професійному рівні.

Висновки. Отже, у процесі реалізації мотиваційно-цільового компонента технології використовується комплекс методів, які найефективніше стимулюють розвиток мотивів, зацікавлення та інтересу майбутніх фахівців щодо формування артистичної техніки. До них зараховують словесні методи (бесіда, розповідь-виклад та дискусія), наочні методи (художня ілюстрація та арт-демонстрація, інтерактивні й рольові ігри, активні методи навчання (“артистичні замальовки”)), методи індивідуальної підтримки та створення ситуації успіху. Для більшості студентів відбувається зміна спрямованості мотиву діяльності: перехід від стандартного виконання завдання до прагнення самовираження. Набутий досвід артистично спрямованої діяльності дав поштовх процесам, що пов'язані із саморозкриттям, творчим пошуком, прагненням до виразності та публічного успіху, формуванням позитивного “артистичного Я”.

Список використаної літератури

1. Штепа О.Г. Рольові ігри в системі формування мовленнєвої майстерності педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. / О.Г. Штепа. – К., 1996. – 181 с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2002. – 512 с.
3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика : монографія / В.П. Волкова. – Д. : Вид-во ДНУ, 2005. – С. 193.
4. Теорія і методика професійної освіти : навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Т.Ю. Осипова, Р.С. Гурін [та ін.] ; за ред. З.Н. Курлянд. – К. : Знання, 2012. – 390 с.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2013.

Ткаченко М.А. Реализация технологии формирования артистической техники будущего учителя музыки (мотивационно-целевой компонент)

В статье исследована актуальная проблема формирования артистической техники будущего учителя музыки. Рассмотрена реализация внедренной в обучение студентов педагогической технологии (мотивационно-целевой компонент), направленной на формирование их артистической техники. Представлен комплекс методов, стимулирующих развитие мотивов будущих специалистов к формированию артистической техники. Приведены примеры интерактивных игр, "артистических зарисовок", темы бесед и дискуссий. Даны рекомендации по использованию примененных в научном исследовании методов в музыкально-педагогической практике.

Ключевые слова: артистическая техника будущего учителя музыки, профессиональная подготовка, положительная мотивация, интерес.

Tkachenko M. Implementing technologies shaping the future of artistic techniques music teacher (motivational target component)

The article explores the important problem of the formation of artistic techniques of the future music teacher. Analyses current status of professional training future teachers the author concludes that the degree of development of methods of forming the artistic technique in the process of professional training is insufficient. We consider the implementation of embedded technology, aimed at developing artistic techniques of the future music teachers, including its motivational component. Defined its objectives: strengthening the artistic direction and emotional and creative independence and confidence of students in their artistic manifestations, interested students proposed materials and opportunity to express themselves artistically in it, stimulating interest in their own artistic expression.

The author reveals the importance of motivational target component, which is extremely important in the structure of the proposed technology, since it involves stimulating students to creative expression, the need for mastery of artistic techniques in personality (much-needed awareness of students as a teacher of music as artistry), professional (interest and need in acquiring and developing the most effective and emotionally expressive elements of music teachers and educational activities aimed at the implementation of the image of a musical work) and social (understanding the future music teacher individual nature, the need to achieve an individual style and form of expression, to be competitive in today's socio-economic conditions) aspects.

The author reveals the essence of the motivational component forming artistic technique which seems the foundation, through which actuated the whole mechanism of this process and its implementation becomes of future music teachers interested in personal and imaginative. The author says that creating a positive interest in the artistic techniques adjustable degree of emotional enthusiasm of students.

The paper presented a set of methods that stimulate the development of motives, interests and the interests of future professionals for the formation of artistic techniques. The author considers verbal methods - talk - story presentation and discussion, visual methods - art and illustration art demonstration, and interactive role play, active learning methods ("artistic sketches"), methods of individual support and a situation of success. Available topics of conversations and discussions. Essence and features of the methods of self- support - interest, emotional outbursts and encouragement, emotional techniques that are implemented by creating a situation of success. The author provides recommendations on the use of the above methods and a list of subjects on which of these methods are most effective.

Key words: artistic technique of the future music teacher, professional training, positive motivation and interest.